

Taula rodona d'urgència sobre les cendres del colp d'estat

Seixanta hores per eliminar el comunisme

Lluís Foix, director adjunt de *La Vanguardia*, Andreu Claret, director de l'Agència Efe a Barcelona i Peter Löffelhard, un empresari que coneix la burocràcia soviètica, analitzen per a EL TEMPS el fallit colp d'estat. Són les primeres reflexions per a un futur esperançador.

S'ha acabat. Com en les pel·lícules americanes —que també agraden als soviètics— els bons han vençut, el poble ha resistit, els dolents es rendeixen i el mal sembla conjurat fins a una eventual segona part. I com en les grans pel·lícules, algunes imatges quedaran en la retina de mitja humanitat: la serenitat d'Eltsin damunt d'un tanc, els moscovites desafiant l'exèrcit i la riallada triomfal de Iàkovlev als carrers de Moscou. Un matí de dijous quan encara Gorbátxov no ha explicat al país els dies de reclusió a Crimea, quan l'eufòria d'aquesta revolta popular encara es troba en els somriures de la gent, quan Andreu Claret recorda que fa 23 anys els tancs russos van entrar a Txecoslovàquia i van escapar el "socialisme de rostre humà", quan Lluís Foix repassa el seu diari i pensa que, com dirà després, els grans homes es fan en les grans hores i que l'heroisme d'Eltsin prou paga un homeatge, quan Peter Löffelhardt respira satisfacció perquè, amb secessions o no, "els negocis sempre marxen", quan tots ells i aquest aire d'emotivitat històrica que els ha rejuenit s'asseuen per conversar sobre un colp d'estat tan mal fet, el primer que cal preguntar-se és, precisament, com es podia fer tant malament.

LLUIS FOIX: En primer lloc, un colp d'estat no és perfecte mai i no s'improvisa mai. I si el guanyes està ben fet, i si el perds està mal fet. Dit això, jo crec no es pot simplificar tant. Aquí hi havia elements per pensar que un colp d'estat era possible i molta gent ho havia dit. Un personatge tan qualificat com Iàkovlev va dir dos dies abans que hi havia una conspiració contra Gorbátxov que jo crec que tenia dos vessants: una impopularitat molt estesa i generalitzada a tot l'URSS i, després, un intent per part de l'aparat del PCUS, del sector radical de la policia de l'interior, l'exèrcit i el KGB que veien que aquesta situació no podia durar i que calia substituir Gorbátxov.

De fet, el colp d'estat és un colp suau. No és un colp violent. És un colp que pretenia —segons deien ells— continuar la *perestroika* amb més autoritat que Gorbátxov. El que passa és que això és gairebé impossible, perquè els elements no quadren i aleshores es dona un colp d'estat al revés del que són els colps d'estat. Primer, has de posar els tancs al carrer. Després, arrestes 300 persones, entre elles a Eltsin. A continuació, ocupes la televisió, la ràdio i tanques els aeroports. I quan has fet tot això, que s'acostuma a fer de matinada, surts a la televisió anunciant que ja n'hi ha prou. Però aquests senyors van fer un colp d'estat des de dalt i es van adonar que el veien per la CNN. Aquest colp ha estat mal plantejat perquè ha sortit malament. Però el més important és que el poble soviètic ha perdut el respecte a l'autoritat. Aquests sis anys de *perestroika* es noten a Moscou, es noten a Leningrad, pertot el país. Aleshores, en voler involucrar l'exèrcit i el KGB en un colp, s'han adonat que l'exèrcit no ha tingut força moral per reprimir 5.000 persones davant el Parlament rus. Això és el que ha passat, amb més o menys matisos.

ANDREU CLARET: Sobre el colp, jo crec que ha fracassat per raons internes. Desconeixo bastant la relació de forces dins del KGB i de l'exèrcit però m'ha semblat que l'exèrcit, per primera vegada en tota la història de l'exèrcit roig, s'ha dividit i no ha seguit les actituds més involucristes. Ara, jo crec que ha fracassat, sobretot perquè aquests darrers sis anys de canvis a la Unió Soviètica, havien transformat molt la societat soviètica. Potser més del que almenys jo em pensava. És clar, quan he vist sortir tanta gent al carrer m'he quedat una mica sorprès perquè cent mil persones, o dues centes mil, són molta gent. He sentit a la televisió que deien que no era gaire gent en una ciutat de set milions d'habitants però en un país que portava setanta anys de des-

trucció de la societat civil, són molta gent. Per mi, aquesta ha estat la sorpresa més gran perquè és la primera vegada que el poble compta, que compta el seu pes. I això és el realment nou en tot el procés de la *perestroika*, on fins ara, excepte a les repúbliques bàltiques, es jugava molt en termes de revolució de palau. Uns contra els altres, els durs contra els moderats, ...ara hi ha la gent. I la segona cosa que jo volia dir sobre les causes del fracàs és que també s'ha demostrat que existeixen institucions que tenen més força que no em pensava. Les institucions democràtiques com els ajuntaments han tingut un pes important, el parlament rus evidentment, i que tres o quatre repúbliques de les més importants com Lituània, la mateixa Rússia, el Kazakhstan s'hagin decantat al costat de Eltsin, o no hagin seguit els involucristes demostra que allà hi havia institucions perquè algú havia de dirigir tot allò. I el Partit Comunista fins a l'últim moment no ha tret el cap. Això em semblen dues raons per ser una mica optimista. Potser no ho seria tant com el Lluís ara, em sembla que hi ha raons per al pessimisme pel que fa al futur, però en fi, avui sí que toca ser optimista.

CONTRA EL 'SEPARATISME'

—En una línia comparativa, si el 23-F va servir per consolidar l'estat i per conjurar el perill autonòmic via Loapa, a l'URSS, malgrat que consolidada la democràcia, no sembla que es pugui garantir la unitat territorial.

LLUIS FOIX: El dia abans que Bush arribi a Moscou, Eltsin i Landsbergis signen, amb tots els protocols del món, un tractat de reconeixement mutu. I Eltsin és l'home que mana. El que passa és que cal veure que el gran problema, a banda de l'econòmic, és què es fa amb l'estat soviètic. És la crisi de fons, el colp es produeix el dia que es firmava el

D'esquerra a dreta: A. Claret, Peter Löffelhard i Lluís Foix.

JORDI MOHERA

Tractat de la Unió en el qual la Unió Soviètica...

PETER LOFFELHARD:: Deixava de ser l'antiga Unió Soviètica.

LLUIS FOIX: Exacte, i ara torna Gorbtxov, que no és un home precisament secessionista; perquè Eltsin si pogués -i ens ho va dir en un sopar amb ell a Barcelona la nit abans que l'operessin-, deixaria anar les tres repúbliques bàltiques, Geòrgia i Moldàvia i ja es veuria si n'hi hauria més. Aquí cal observar quin model d'estat es planteja, però Gorbtxov no té cap més alternativa, si vol continuar en el poder, que fer un procés als colpistes que representaria fer-se un procés a ell mateix.

ANDREU CLARET: I als col·laboradors que ell mateix ha nomenat.

LLUIS FOIX: Ha de fer un procés, i ha de deixar molt clar d'una vegada per totes quin model d'estat vol realitzar. Aquí hi ha un problema ara, si els bàltics executeu les seves declaracions d'inde-

pendència, Ucraïna ho podrà fer. I si ahir van enviar les tropes al parlament de Lituània, i els soldats reprimeixen o anul·len aquestes declaracions d'independència, les coses es complicaran molt. Però, d'altra banda, cal no oblidar la clau americana i europea. Quan Bush arriba a Moscou, el dia 30 de juny, llança un discurs on avisa que ajudarà Gorbtxov, però cal que respecti -ho diu en concret- els drets de les repúbliques bàltiques, el dret lliure d'autodeterminar-se, la seva sobirania. Doncs bé, llavors s'està un dia o dos a Moscou i en acabar la visita al parlament de Kíev hi ha un discurs totalment canviat: que ningú es mogui, que no podem substituir un tirà per un altre tirà, i hi deixa un missatge estatalista. I al món, al marge de les aspiracions i els drets dels bàltics i d'altres repúbliques soviètiques, no li interessa que hi hagi noves fronteres. Ni a França, que té una teoria molt consolidada de les fronteres i del que és l'estat i sap que ca-

da vegada que es mou una frontera ells entren en una guerra on moren quatre o cinc milions de soldats francesos, ni a Anglaterra. A Alemanya potser sí, però als Estats Units tampoc. Veure una Unió Soviètica -hi ha un tema importantíssim- on, si es produeix un procés de desintegració territorial, hi ha quatre repúbliques que tenen elements nuclears fa que al món, des del consell de seguretat de l'ONU, no li interessi tenir una Ucraïna amb una arma atòmica. El model d'estat que s'hauria de definir és una mica com en la Loapa; pot haver-hi un pacte d'estat entre les forces que han guanyat aquesta vegada, les forces progressistes democràtiques i Gorbtxov per tal de donar-se un suport que podria passar per la congelació de tot el tema de les nacionalitats.

EL MALSON ECONÒMIC

PETER LOFFELHARD: I la qüestió econò-

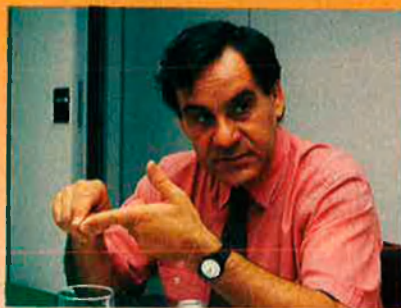
ANDREU CLARET: "Eltsin, a efectes de consum intern, pot córrer la mateixa sort que Gorbtxov"

mica no és tan fàcil tampoc. Bush i Major exigien que es trenqués el motlle antic perquè el sistema ja no funciona. A mi, com que només sóc un home que fa negocis amb l'URSS, no m'importa parlar del colp, m'importa que s'ha acabat. I punt. Però algunes coses les han fet realment malament. A Eltsin el van advertir mitja hora abans que tenia la policia anant cap a la seva *datxa*. Això m'ho comentava un amic meu que el va avisar. Estaven planejant arrestar-lo, però després, quan ja ha passat el colp, cal dir que als ministeris ja es començava a treballar ràpidament per tornar als sistemes antics i centralistes. Per exemple, al ministeri de la república russa en què donen les llicències d'exportació abans d'ahir va venir una delegació del Ministeri Soviètic de Negocis Exteriors confiscant tots els papers necessaris per a les exportacions i avisant-los que a partir de llavors les llicències les donarien ells. És clar, ja s'han donat certs intents molt seriosos de tornar als sistemes antics. I no estic d'acord tampoc que Gorbtxov hagi fracassat, lògicament hauria pogut tenir més èxit, però Suárez no va fracassar tampoc, el que passa que moltes coses no els van sortir bé a cap dels dos. La *perestroika* ha avançat molt més del que es veu des de fora, si nosaltres pensem que abans de Gorbtxov teníem un estancament complet a l'URSS, si tots sabem com funcionava el sistema allà, moltes fàbriques han fet el seu propi camí millorant l'equipament per als seus obrers. En un temps molt curt s'ha fet molt.

LLUIS FOIX: No es tracta que Occident ajudi, han ajudat persones com vostè i altres empreses d'aquest país, de França, d'Alemanya, que s'han arriscat. El que no podria ser és que vostè tractés amb el Ministeri d'Indústria soviètic perquè

aquest ministeri és un engany. França no ha ajudat, Anglaterra no ha ajudat... França el que ha de fer és promoure una situació concreta que permeti entrar al sector privat, perquè no es tracta d'enviar dòlars als buròcrates de Moscou. El gran fracàs del comunisme a Europa no és tant ideològic, o diplomàtic, com d'economia centralitzada.

PETER LOFFELHARD: És que tots aquests buròcrates que hem mencionat abans encara hi són, estan als seus llocs. Avui dia, els ministeris no existeixen, estan tancats, no tenen sentit, però la gent hi continua treballant, encara que ara s'anomeni comitè. És una mica com aquí, a la Telefònica, hi ha les mateixes persones que hi treballaven durant l'època de Franco. La cúpula ha canviat, però no la gent d'abaix, doncs en els soviètics exactament el mateix. I totes les noves mesures que s'acosten estan frenades al

LLUIS FOIX: "El poble soviètic ha perdut el respecte a l'autoritat"

90 % pels buròcrates.

EL RETORN DE RÚSSIA

—*També en tots aquests esdeveniments, hi ha la catarsi russa. L'enfrontament de Moscou i Leningrad contra el colpisme, representat per Eltsin, marca l'inici de Rússia com a nació emergent i dinamitzadora d'aquest procés històric de democratització. ¿Aquest nou orgull rus és la novetat d'aquest conflicte?*

LLUIS FOIX: Però tingues en compte que hi ha 75 milions de no-russos que viuen a Rússia i hi ha 25 milions de russos que viuen fora de Rússia. O sigui que hi ha uns cent milions d'habitants que no es poden identificar amb el sentiment rus. Per això el tema d'estat serà tan complicat.

ANDREU CLARET: Aquest el veig com un factor positiu. La força del carrer

m'ha impressionat molt. Els russos s'han retrobat a ells mateixos. Hi ha una certa identitat que naix. El que no pot un país tan gran, de tres-cents milions d'habitants, és anar a la deriva, perquè llavors hi anem tots. Pensar que si s'enfonsa el vaixell soviètic podrem aprofitar-nos-en és il·lusori perquè la seva condició de potència nuclear...

LLUIS FOIX: Potència humana, potència territorial, potència de recursos.

ANDREU CLARET: Llavors ¿quin paper ha de fer ara l'URSS? Després d'haver intentat fer un paper de potència militar en el tercer món —quan tenia uns interessos a Angola, Moçambic, Cuba—, ¿com es busca una nova meta?

LLUIS FOIX: Ara pot fer un paper amb paràmetres occidentals, i això comença a partir d'aquest colp. Com s'articula aquest futur, encara no ho podem saber.

—*¿L'aparició d'un partit nou que prengui les regnes de l'estat és, després del colp, més possible?*

PETER LOFFELHARD: Les declaracions de Xevardnadze sobre Gorbtxov són molt interessants perquè formen part d'aquest joc, ja que continuen sent molt amics. Ells estan formant el seu propi partit i, enmig any o un any, serà el partit més fort de la Unió Soviètica. I substituirà el Partit Comunista. Gorbtxov, de bon principi, pretenia modificar el Partit Comunista, però després ha vist que els seus homes més forts n'han sortit i ell en serà l'últim.

LLUIS FOIX: No tinc elements per estar d'acord que això sigui un joc entre Gorbtxov i Xevardnadze...

PETER LOFFELHARD: És una idea personal.

LLUIS FOIX: Objectivament, Iàkovlev, Xevardnadze i Eltsin són la gent que ara surt reforçada.

ANDREU CLARET: Gorbtxov acabarà

PETER LOFFELHARD: "Suárez no va fracassar tampoc, el que passa és que moltes coses no els van sortir bé a cap dels dos"

La resistència popular al colp s'ha mostrat amb enfrontaments directes amb l'exèrcit.

EFE

enterrat amb el Partit Comunista.

LLUIS FOIX: Hi ha una cosa molt important. En tots aquests últims dies que hi ha hagut tant de debat, no surt mai el senyor Lenin. El senyor Marx tampoc. Ni els colpistes s'atreveixen a invocarlos, ni s'atrevien a trencar el procés. Parlaben en nom de la *perestroika*. És bo. S'ha obert una nova època on poden passar moltes coses, però el comunisme s'ha enfonsat, ha perdut l'hegemonia que no havia deixat mai de tenir i sortiran noves forces polítiques. Però el més important aquí, de tot el que ha passat fins ara, és que aquest és l'acte més important de tota la *perestroika*, el seu gran revulsiu; perquè ja veurem com canvien les coses. Però fins ara a l'URSS hi havia dues o tres institucions que eren l'última referència. L'última referència ideològica ja havia preescrit, que era el marxisme-leninisme com a font d'explicació de l'estat soviètic, després hi havia l'exèrcit, el KGB, la policia de l'interior, hi havia els sectors radicals del PCUS, que eren uns intocables on no s'hi podia arribar. I sempre es recorria a aquests pilars tan sòlids de l'estructura del poder soviètic. Bé, això s'ha demostrat que és inviable. Aquests poders tan importants han estat incapaços de fer la guerra a una barricada amb quatre persones entusiastes d'Eltsin, de la democràcia i de la llibertat. Que sigui perquè hi ha hagut problemes dins la línia de comandament i per manca de disciplina, és igual. Veure columnes de tancs parades davant una barricada de joves que cridaven i confraternitzaven amb els soldats és molt im-

portant. Però, sobretot, és important que tots els instruments que mantenien el règim s'han enfonsat. Els poders més sòlids del règim han fet una catarsi. I en aquests moments es processaran els capitosts i amb això, processaran les restes del règim revolucionari que va començar el 17 d'octubre de 1917

PREMSA I FUTUR

—*¿El paper de la premsa també ha definit, amb la seva llibertat, el camí de la perestroika?*

ANDREU CLARET: Les cues davant els quioscos de Moscou formen part de tot aquest magma que dèiem abans. L'aparició d'una societat més articulada, més democràtica i més occidental del que jo em pensava. És a dir, hi ha hagut una resistència contra els tancs, quan s'ha volgut imposar la censura, immediatament han aparegut publicacions alternatives. L'existència d'una pràctica lliure en premsa aquests tres o quatre anys ha estat un factor molt important per afrontar el colp i demostra la irreversibilitat del procés soviètic després de setanta anys d'una única opinió oficial.

—*¿Fins a quin punt és viable aquest pacte d'estat entre les repúbliques secessionistes i el govern soviètic que es proposa aquí?*

ANDREU CLARET: El fet d'haver vist les orelles del llop, sempre pot ajudar que es pacti en el sentit que, malgrat les posicions diferents, cal unir esforços per no repetir una situació semblant. La independència de les repúbliques bàltiques

em sembla inevitable després dels successos d'aquests dies. El colp frustrat ha demostrat que es pot tirar endavant. El problema és si això es fa en el marc d'un pacte general per arreglar altres qüestions o, a l'estil de Letònia, s'aprofiten les circumstàncies de crisi per declarar la independència, quan no sé si era el moment més oportu. Independència de les repúbliques i democratització van unides, i s'ha demostrat que per afrontar el colpisme s'ha necessitat del nacionalisme de les repúbliques soviètiques. La gent ha sortit al carrer amb la bandera de la democràcia i amb la bandera russa, lituana o moldava i aquestes dues banderes van molt lligades. Però en el que jo insisteixo molt és si hi haurà prou capacitat política perquè tot això se sintetitzi en un acord entre repúbliques. Si no, tornarà el colpisme.

EL TEMPS: *Tot queda a mans de Eltsin, doncs.*

ANDREU CLARET: Sí, però ha de donar solució als problemes i estem davant un poble rus que segueix la seva tradició més radical, o romàntica, de gent molt exigent. I Eltsin, a efectes de consum intern, pot córrer la mateixa sort que Gorbaxov.

Mentrestant, la caiguda de l'imperi soviètic obliga els seus millors servidors a mirar les runes del partit i, com Borís Pugo, el ministre de l'Interior que estimava l'ordre i el socialisme, a prendre's la cicuta que anuncia l'ocàs, més aviat patètic, dels hereus de Lenin.

Oriol Malló